

Verksamhetsrapport

efter kvalitetsgranskning av skolornas arbete för
att förebygga studieavbrott i gymnasieskolan
vid Limhamns Praktiska gymnasium
i Malmö kommun

Innehåll

Inledning	sid. 1
Bakgrundsuppgifter om Limhamns Praktiska gymnasium	sid. 1
Bakgrund och syfte	sid. 2
Frågeställningar	sid. 3
Resultat	sid. 3
Metod och material	sid. 8

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av skolornas arbete för att förebygga studieavbrott i gymnasieskolan på yrkesprogram under hösten 2014 och våren 2015. Granskningen vid Limhamns Praktiska gymnasium i Malmö kommun ingår i detta projekt. Granskningen görs med utgångspunkt från ett antal elever vid den utvalda skolan, (se metodavsnitt). Resultatet avser således endast de elever på skolan vars skolsituation har granskats. Det finns fler elever med frånvaroproblematik på skolan, men deras studiesituation har således inte granskats.

Limhamns Praktiska gymnasium besöktes den 3–5 februari 2015. Ansvariga inspektörer har utredarna Christina Lindh och Helena Boëthius varit. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av skolornas arbete för att förebygga studieavbrott i gymnasieskolan genomförs i ytterligare 30 skolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande rapport. För de skolor som ingått i granskningen ger den övergripande rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Bakgrundsuppgifter om Limhamns Praktiska gymnasium

Limhamns Praktiska gymnasium är en fristående gymnasieskola i Malmö kommun med drygt 140 elever.

Skolan erbjuder el- och energiprogrammet (EE), fordon- och transportprogrammet (FT), hantverksprogrammet (HV) inriktningarna lås och stylist och naturbruksprogrammet (NB) samt två introduktionsprogram, programinriktat individuellt val (IMPRO) och yrkesintroduktion (IM YRK).

Limhamns Praktiska gymnasium leds av en rektor. Huvudmannen för skolan är Praktiska Sverige AB. Skolan startade sin verksamhet 2000/2001 i Limhamn Malmö. Skolan

är organiserad i programarbetslag med lärare i programmets yrkesämnen och lärare i gymnasiegemensamma ämnen. Lärarna i programarbetslaget är mentorer för 15 elever var.

Vid skolan finns ett elevhälsoteam (EHT) som består av rektor, kurator, skolsköterska och en lärare med specialpedagogiska funktioner som också är biträdande rektor på skolan. Kurator och skolsköterska tjänstgör 20 procent och arbetar med elevhälsofrågor en dag i veckan på skolan. Skolan har tillgång till studie- och yrkesvägledare med 10 procents tjänstgöring på skolan.

Den nationella statistiken för läsåret 2013/2014 visar att 62 procent av eleverna fullföljer utbildningen inom fyra år jämfört med rikets 76 procent.

Bakgrund och syfte

Elever som helt lämnar utbildningssystemet är under stor risk för att hamna utanför arbetsmarknaden och att få såväl ekonomiska som psykosociala problem framöver. Även elever som genomgår gymnasieskolan men inte får slutbetyg, riskerar utanförskap från arbetsmarknad och vidare studier, särskilt i de fall då eleverna saknar betyg i ett stort antal kurser.

Trots att i stort sett samtliga ungdomar börjar gymnasieskolan är det endast 74 procent av landets 20-åringar som har ett slutbetyg från gymnasiet¹. För de nationella programmen är det yrkesprogrammen som har lägst andel elever som når ett slutbetyg inom tre år. Totalt sett är det knappt en procent av eleverna som startade på ett nationellt program i gymnasiet hösten 2011 som sedan inte finns registrerade i gymnasieskolan år två eller tre. Det vanligaste skälet till att eleverna inte fullföljer sin skolgång är alltså inte att de helt avbryter sina studier – utan istället att de fortsätter vara formellt registrerade i skolan men utan att nå slutbetyg. Detta pekar på att det finns en grupp gymnasieelever med behov av olika anpassningar och stödåtgärder som skolan bör uppmärksamma och rikta förebyggande insatser till.

En del i arbetet med att motverka studieavbrott handlar om att främja närvaro och deltagande i utbildningen, exempelvis genom en god generell undervisning och en trygg skolmiljö. En annan del i arbetet riktar sig *mer specifikt* till de elever som av olika skäl påbörjat en process mot studieavbrott, där det är centralt att skolan identifierar dessa elever samt utreder och sätter in åtgärder som utgår från varje elevs behov. Ett tydligt uttryck för att en elev är i negativ spiral som kan leda till studieavbrott är när eleven **riskerar att inte nå målen i ett eller flera ämnen och/eller har hög frånvaro i skolan**. Det kan finnas flera orsaker till detta, bl.a. problem i den pedagogiska miljön eller i den sociala miljön. Detta kan också samverka med sådana faktorer som inte har sitt ur-

¹ Avser elever i den "gamla" gymnasieskolan då den första årskursen elever i den "nya" gymnasieskolan tar examen våren 2014.

sprung i skolmiljön t.ex. problem i hemmiljön men där skolan ändå ska stödja eleven till att fullfölja utbildningen.

Kvalitetsgranskningens syfte är därför att granska om elever som riskerar att inte nå kunskapskraven, får det pedagogiska stöd de behöver, för att förebygga att de avbryter sina studier och istället når en yrkesexamen.

Frågeställningar

Förebygger gymnasieskolan studieavbrott genom att möta elevernas behov av pedagogiskt stöd så att eleverna ges möjlighet att nå kunskapskraven och nå en yrkesexamen?

1. Utgör elevens behov grunden för utformande av stödåtgärder för att eleven ska kunna nå kunskapskraven?
2. Motiveras eleven till att delta i och genomföra de åtgärder som formulerats för att eleven ska kunna nå kunskapskraven?
3. Samverkar berörda aktörer inom skolan kring eleven så att stödet genomförs så effektivt som möjligt?

Resultat

Uti från tidigare nämnda frågeställningar har Skolinspektionen bedömt kvaliteten i hur skolan arbetar med att förebygga Studieavbrott för eleverna i urvalet och identifierat två prioriterade utvecklingsområden.

Utvecklingsområden

Utgör elevens behov grunden för utformande av stödåtgärder för att eleven ska kunna nå kunskapskraven?

Här granskas att de stödåtgärder som formulerats är anpassade för den enskilde eleven och om eleven är involverad i arbetet med att ta fram åtgärder. Det kan avse stödbehov i olika ämnen. Det kan också avse olika dimensioner av stöd, exempelvis anpassning av arbetsformer, stöd för att organisera sitt arbete eller stöd för att hantera sociala aspekter av utbildningen. Granskningen innefattar också om och hur åtgärderna och effekter av dem följs upp och utvärderas.

Några av eleverna i urvalet kan beskriva sina behov av stöd och i vilka ämnen/kurser som de inte har godkända betyg. Andra elever har mera diffusa bilder av hur de ligger till i olika ämnen och i vilka kurser de har godkända betyg. I intervjuerna med eleverna, som nu går sitt andra eller tredje år på skolan, ger några uttryck för frustration och stress och antyder att de inte fått/får tillräckligt stöd för att nå kunskapskraven. En elev minns att "lärarna sa till mig att jag måste gå på lektionerna, men jag gjorde inte det, jag tänkte jag fixar det nästa år". Nu i årskurs tre förstår eleven konsekvenserna av att eleven

har fått betyget F i flera kurser. Eleven beskriver att läraren informerat eleven vilka kurser/ämnen hen har betyget F. Elevens upplevelse är att läraren instruerar hen, utan att lyssna på elevens behov. Eleven uttrycker brist på delaktighet och inflytande och menar att mentorns instruktioner för hur hen ska uppnå kunskapskraven inte är rimliga.

I elevintervjuerna framkommer det även hur mentor och lärare i de gymnasiegemensamma ämnena stöttar elever i urvalet att få godkända betyg. För flera elever i urvalet har skolan tagit bort en APL-dag i veckan för att dessa ska kunna nå kunskapskraven i framförallt de gymnasiegemensamma ämnena. Eleven som går sitt andra år på programmet och är ute på APL några dagar i veckan beskriver att läraren/mentorn och eleven har gjort en överenskommelse, "*vi har inte gjort en plan, men läraren stöttar och gör allt för att jag ska bli godkänd*", säger eleven. Eleven ska gå till läraren en dag i veckan och då talar läraren om för eleven vad denne behöver arbeta med. Läraren som är elevens mentor och ansvarig för resurstiden förbereder sig genom att inhämta underlag från respektive undervisande och betygssättande lärare.

Kartlägga och utreda behov av stöd samt utforma och genomföra stödinsatser

Skolan har rutiner för att tidigt uppmärksamma och kartlägga elevers behov och förutsättningar. Av intervjuer med lärare och av dokumentgranskning framgår dock att arbetet med att kartlägga och utreda elevers behov av stöd brister i systematik. För några av eleverna i urvalet har skolan utrett elevens behov av särskilt stöd. Kartläggningarna är gjorda av elevernas mentorer och rektorn har fattat beslut om att inte upprätta något åtgärdsprogram. I de skriftliga utredningar som Skolinspektionen tagit del av konstateras att eleven har hög frånvaro och att det inte behöver göras några psykologiska, sociala eller medicinska utredningar "*då det inte finns en sådan problematik*". Skolinspektionen tolkar detta som att det därmed tidigt slås fast i det kartläggande arbetet att bakomliggande orsaker till hög frånvaro hos eleven inte behöver utredas och inte heller åtgärdas. Utredningen genomfördes under elevernas fjärde termin, eleverna går nu den sista terminen av utbildningen och har fortfarande hög frånvaro och betyget F i flera kurser/ämnen. Det framgår inte av dokumentationen i vilken omfattning kurator eller skolsköterska har deltagit eller handlett mentorn² i det utredande arbetet. Studie- och yrkesvägledaren är generellt inte involverad i utredningar av elevers behov av stöd. Enligt den biträdande rektorn kan mentorer som behöver stöd i det utredande arbetet anmäla det till rektorn eller elevhälsan.

Av intervju med lärare framkommer att rutinerna med den så kallade "*uppmärksammandeblanketten*" inte alltid fungerar tillfredställande. Läraren har anmält ett ärende till EHT under vårterminen, men har ännu inte fått någon återkoppling. Lärarens bedömning är att EHT behöver göra en medicinsk utredning för att kartlägga elevens behov av stöd. Vid Praktiska Limhamn gymnasium finns det många elever med annat mo-

² Elevens mentor ingår i elevhälsoteamet som lärare med specialpedagogisk funktion och som biträdande rektor.

dersmål än svenska. Elever i urvalet läser svenska som andraspråk integrerat med den ordinarie svenskan. Skolan överväger dock inte att utreda om elever i urvalet med annat modersmål än svenska har behov av studiehjälpen på modersmålet.

Den biträdande rektorn uppger att lärare på Limhamns Praktiska gymnasium behöver ha en beredskap att möta elever som *"kräver mer än elever på andra skolor och att anpassning och extra anpassning av undervisningen är normaltillståndet på skolan"*. Lärarna bekräftar att arbetet på skolan innebär att arbeta med anpassningar och extra anpassningar i den ordinarie undervisningen utifrån olika elevers behov. Anpassningar och extra anpassningar av undervisningen tillsammans med de generella stödinsatserna medför att det är ovanligt att elever får åtgärdsprogram och särskilt stöd. Ingen av eleverna i urvalet har aktuella åtgärdsprogram och följdenligt inte heller någon form av särskilt stöd.

Det framgår av intervjuer med personal och elever att skolan, utöver de anpassningar som lärare gör i den ordinarie undervisningen, har flera generella stöd- och motivationsskapande insatser. Insatserna är öppna för alla elever eller för vissa grupper inom ramen för anpassning och extra anpassning. Insatserna syftar till att öka elevers närvaro, ge stöd till elever med betyget F i ett eller flera kurser/ämnen och därmed förebygga studieavbrott. Som exempel kan nämnas frukost på skolan, pizzakväll med matematikstöd, verkstadssvenska, liten undervisningsgrupp för elever som saknar godkänt betyg i grundskolans matematik, resurstid två dagar i veckan med lärare som handleder eleverna samt grupputvecklande aktiviteter. Vidare pågår det ett utvecklingsarbete för att skapa bättre förutsättningar för ämnesintegration i syfte att öka elevernas motivation för de gymnasiegemensamma ämnena.

Följa upp och utvärdera stödinsatser

Skolan har regelbundna möten på arbetslag – och skolnivå för information och dialog. Syftet är att stämma av elevers behov, skolans arbete med att motivera eleverna och anpassning av undervisningen. Skolinspektionen har tagit del av dokumentation såsom uppmärksammandeblankett, utredning med pedagogiska bedömningar samt åtgärdsprogram. Informationen i dessa dokument är knapphändig och är inte tillräckligt underlag för att systematiskt följa upp stödinsatser på individnivå. Någon elev i urvalet har ett åtgärdsprogram från hösten 2013 då eleven saknar betyg i ett grundskolämne. Eleven är inte godkänd i ämnet och åtgärdsprogrammet har inte följts upp eller reviderats. Vidare framgår av intervjuerna med elevhälsan att skolan inte sammanställer och analyserar elevers frånvaro på individ- grupp- eller ämnesnivå.

Av kvalitetsrapport 13/14 framgår att mellan 10 till 15 procent av eleverna är borta mer än 50 procent av studietiden. Skolans bedömning är att en viktig åtgärd för att förbättra kunskapsresultaten är att *"få flera elever att komma till skolan"*. Vidare analyserar rektorn skolans måluppfyllelse med kommentaren *"skolans resultat ska sättas i relation till de elever som skolan arbetar med /.../ många elever når en mycket positiv utveckling /.../ som inte syns i studieresultaten och betygen."*

Det framgår av såväl intervjuer som kvalitetsrapport 13/14 att Limhamns Praktiska gymnasium behöver skapa stabilitet kring skolläningen. Nuvarande rektor tillträdde tjänsten januari 2015 och den före detta rektorn arbetade på skolan under ett och ett halvt år. I kvalitetsrapporten efter läsåret 13/14 pekar den före detta rektorn på flera för skolan viktiga utvecklingsområden. Ett viktigt utvecklingsområde som även lyfts i intervjuerna med lärarna är bristen på struktur och systematik i arbetet med elever i stora behov av anpassningar och stöd. Bristen på kontinuitet i styrning och ledning har bidragit till att arbetet med elever i stora behov inte har planerats och följts upp kontinuerligt och systematiskt och inte heller dokumenterats, enligt lärare. Det framgår av såväl elev- som lärarintervjuerna att flera elever skjuter problemen framför sig. Vidare framgår det av intervjuerna att det ligger ett stort ansvar på mentorer och enskilda lärare att samordna, planera och följa upp elevers utveckling och resultat. Granskningen visar att skolans elevstödande arbete behöver vara mera förebyggande och mindre informellt och personberoende.

Sammantaget visar granskningen att skolan inte har tillräckligt underlag för att kontinuerligt följa upp elevers frånvaro eller resultat av pedagogiska stödinsatser på individ- och gruppnivå. Vidare behöver rektorn uppmärksamma risken med förklaringar, som utgår från elevernas problem istället för skolans möjligheter. Detta kan få konsekvensen att skolan omedvetet signalerar låga förväntningar och att skolan inte i tillräcklig grad motiverar lärarna och eleverna att delta och genomföra de åtgärder som erbjuds.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Limhamns Praktiska Gymnasium behöver utveckla arbetet med att tidigt utreda orsaker till hög frånvaro och arbeta med att åtgärda och följa upp elevers behov med anledning av omfattande frånvaro. Skolan behöver göra elever mer delaktiga i planering av det pedagogiska stödet för att främja elevers motivation och lust att genomföra överenskomna insatser. Vidare behöver skolan se till att lärarna får stöd och handledning av specialpedagogisk kompetens i det pedagogiska utredningsarbetet och i anpassning av undervisningen. Skolans systematiska kvalitetsarbete behöver också innefatta uppföljning och analys av vidtagna stödåtgärder samt uppföljning av elevers frånvaro i syfte att förebygga studieavbrott.

Samverkar berörda aktörer inom skolan kring eleven så att stödet genomförs så effektivt som möjligt?

Här granskas om elevens behov av stöd är utgångspunkt för att skolans olika aktörer, till exempel mentor, lärare, elevhälsa, rektor och studie- och yrkesvägledare, arbetar gemensamt för att definiera och formulera vilket stöd eleven behöver för att kunna nå målen för utbildningen.

Limhamns Praktiska gymnasium har en organisation med programarbetslag i syfte att ge förutsättningar för samverkan kring undervisning och elevnära frågor. Vidare har skolan flera mötestillfällen på program- och skolnivå tillsammans med skolans rektor för information och planering av insatser på elev- och undervisningsnivå. Elevhälsans bedömning är dock att skolans rektor generellt behöver vara mer delaktig och samordna arbetet med att förebygga studieavbrott.

Av intervjuer med såväl elever som personal framgår att det är ett öppet och samarbetsinriktat klimat på skolan. Det "lilla skolan" bidrar till att lärarna ser eleverna i undervisningen och i de olika miljöerna på skolan. Lärarna beskriver hur de är lyhörda för eleven i gruppen och hur de arbetar om någon elev känner sig utanför. Det framkommer också att lärarna stödjer varandra i arbetet med att anpassa undervisningen och att de har auskulerat hos varandra i syfte att utveckla undervisningen. I intervjuerna med lärarna framkom att de arbetar med formativ bedömning på lite olika sätt beroende på vilka ämnen de undervisar i. Lärarna reflekterar, i intervjun, över hur de mera medvetet skulle kunna arbeta tillsammans med formativ bedömning för att synliggöra elevers lärande i arbetet och därmed öka elevernas motivation. Vidare beskriver lärarna dilemmat med att eleverna på skolans olika program läser de gymnasiegemensamma ämnen tillsammans vilket försvårar programanpassning. Skolan förlägger dock viss undervisningstid av ämnena matematik och svenska i verkstäderna. Enligt rektorn är nästa steg i programanpassning mera programhomogena undervisningsgrupper i de gymnasiegemensamma ämnena för att skapa förutsättningar för ämnesintegration.

Elevhälsans personal är på Limhamns Praktiska gymnasium en dag i veckan. Elevhälsoteamets arbete handlar då huvudsakligen om att samordna stödinsatser och enskilda elevärenden. Av intervjuerna med elevhälsan framkommer att det finns förväntningar på den nytilträdde rektorn att skapa goda förutsättningar för samverkan mellan elevhälsan och lärarna. Dessa förväntningar framkommer även i intervjuerna med lärarna. Lärarna menar att elevhälsan är ett bra stöd för enskilda elever men att tid för handledning eller stöd till lärare i undervisningen saknas. En lärare uttrycker att man "saknar lite att inte EHT pratar med oss". Vidare saknar elevhälsan specialpedagogisk kompetens för stöd och handledning till lärarna i anpassning av undervisningen och i det pedagogiska utredningsarbetet. Enligt mentorsintervjuerna är inte heller studie- och yrkesvägledaren en självklar resurs i det kartläggande eller elevstödjande arbetet. Studie- och yrkesvägledaren går ut till alla klasser och ger eleverna generell information och inbjuder till vägledande samtal.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att Limhamns Praktiska gymnasium behöver fortsätta arbetet med att utveckla samverkan mellan yrkeslärare och lärare i gymnasiegemensamma ämnen för att skapa en god generell undervisning i en trygg skolmiljö. Vidare bedömer Skolinspektionen att samverkan mellan, lärare, mentorer och elevhälsans olika kompetenser samt med studie- och yrkesvägledaren behöver utvecklas. Limhamns Praktiska gymnasium behöver kartlägga om elevhälsans resurs är tillräcklig utifrån skolan och elevers behov av stöd och om elevhälsan ges förutsättningar att arbeta förbyggande i syfte att minska elevers studieavbrott.

Metod och material

Under hösten 2014 och våren 2015 granskar Skolinspektionen skolornas arbete att förebygga studieavbrott vid 31 skolor i landet. Av dessa skolor har 8 kommunala huvudmän och 23 fristående huvudmän granskats.

Granskningens utgångspunkt har varit djupintervjuer med ca fem elever per skola som vid tidpunkten för granskningen var inskrivna på yrkesprogram. Urvalet av elever har baserats på en riskvärdering av elevens stödbehov, där elever med störst stödbehov valts ut för granskningen. Valet av elever har utgått från risksignaler från betygskatalog tillsammans med omfattande frånvaro. Granskningen har genomförts genom att inspektörerna inför besöket i skolan har tagit del av de utvalda elevernas individuella studieplaner, eventuella åtgärdsprogram och en sammanställning av skolans dokumenterade systematiska kvalitetsarbete.

Vid besöket har de utvalda eleverna intervjuats enskilt. Även de utvalda elevernas mentorer har intervjuats enskilt. Dessutom har lärare, rektorn och representanter för elevhälsan och studie- och yrkesvägledningen intervjuats.